

محتوی آموزشی طراحی آزمون عملکردی

دبیرخانه کشوری مطالعات اجتماعی

پاییز 1397

آزمون عملکردی چیست ؟

آزمون های عملکردی به آن دسته از آزمون ها گفته می شود که فرایند و نتایج یادگیری فراگیران را به طور مستقیم مورد سنجش قرار می دهد .

با توجه به اینکه بخش زیادی از اهداف و انتظارات آموزشی در حیطه ی مهارت ها قرار دارد یعنی در بسیاری از موارد نتیجه ی یادگیری فراگیران، کسب مهارت و به کار بردن شناخت هاست . به عبارت دیگر تنها دانستن یک موضوع کافی نیست و به کار بردن آن لازم است و مناسب ترین راه ارزشیابی واقعی از عملکرد و توانایی فراگیران آزمون های عملکردی می باشد .

مهارت های مشاهده ،تفسیر یافته ها ، مهارت های آزمایشگاهی در درس علوم ، مهارت های حل مسئله در درس ریاضی ، مهارت برقراری ارتباط در درس فارسی و مهارت استفاده از نقشه در درس جغرافی از جمله انتظارات آموزشی در حیطه مهارتی می باشد .

آزمونهای عملکردی اطلاعات لازم را از میزان تحقق اهداف مهارتی ، عمق یادگیری و میزان فهم فراگیران تا سطح کاربرد ارائه می دهد .

به طور کلی آزمون عملکردی ابزار خاصی است که از طریق آن فراگیران با اجرای فعالیتی ، اثری را تولید میکنند یا عملاً نشان می دهند که به چه دانشی دست یافته اند و به چه میزان مهارتی را کسب نموده اند . بسیاری از این نوع آزمون ها در محیط واقعی یا شبه واقعی رخ می دهد .

چرایی آزمون

در فلسفه ی آموزش سازنده ، رشد دهنده و پویا ، مهم ترین مسئله مشارکت دادن دانش آموز در تشکیل و تعیین هدف، فعالیت هایی است که در فرایند یادگیری او به کار گرفته می شود (جان دیویی 1983)

- تلفیق تکالیف عملی در برنامه ی آموزشی دانش آموز و تبدیل او به یک (فراگیر فعال) باعث می شود تا رغبت و

انگیزه ی لازم برای مشارکت در فرایند یادگیری را پیدا کند.

بدنه ی اصلی آزمون عملکردی فعالیت است که معلم طراحی می کند تا دانش آموز در آن درگیر شود یا ممکن است دانش آموز را با مشکلی مواجه کند و از او بخواهد که راه حلی ارائه کند

مقایسه ی آزمون عملکرد با آزمون مداد- کاغذی

مزایای استفاده از آزمون های عملکردی

1- فرصت هایی برای کاربرد دامنه ی وسیعی از مهارتها ، از جمله مهارت تحقیق فراهم می کند.

2- فرصت هایی برای طرح پرسش های باز - پاسخ فراهم می کند.

3- امکان جمع آوری دلایل مستند برای قضاوت در مورد حدود توانایی های دانش آموز را فراهم می کند. کاری که از عهده ارزشیابی های سنتی خارج است.

4- فرصت های ارائه کارهای خلاق را برای دانش آموزان فراهم می کند.

5- از طریق آزمون عملکردی ، دانش آموز آموخته های خود را در دنیای واقعی به کار گرفته و جهت کسب مهارت های سطوح بالا که در حل مسائل روزمره ی زندگی به کارش می آید ، ترغیب می شود.

تفاوت آزمون عملکرد با آزمون مداد - کاغذی

ویژگی ها	آزمون مداد - کاغذی	آزمون عملکرد
نحوه پاسخ دهی	دانش آموز پاسخ را انتخاب و یا تشریحی می نویسد	دانش آموز تکلیفی را انجام داده، نتایج را تحلیل و دانش تولید می کند
محتوای ابزار	حاوی سوالاتی است که کتاب محور است	تکلیف مرتبط با موقعیت های زندگی را شامل می شود
سطح درگیری شناختی	دانش و درک مطلب را بررسی می کند	توانایی استفاده از دانش و مهارت را در موقعیت ها نشان می دهد
تهیه و اجرای ابزار	معلم - محور است	دانش آموز و معلم محور است
اعتبار و عینیت نتایج	به راحتی قابل بررسی است	به روش های پیچیده نیاز دارد
مشاهده یادگیری	یادگیری آموخته ها و مهارت ها به صورت غیر مستقیم استنباط می شود	توانایی استفاده از دانش و مهارت ها به طور مستقیم و یا قاطعیت مشخص می شود

معایب استفاده از آزمون های عملکردی

- 1- انجام آن برای دانش آموز زمان بر است.
- 2- دانش آموزان مختلف ممکن است به روش های مختلف فعالیت را انجام دهند و کار قضاوت و بارم بندی معلم را مشکل کنند.
- 3- عملکرد دانش آموزان در فعالیت های معینی ارزشیابی می شود.
- 4- طراحی فعالیت ها زمان بر و متفاوت از روال عادی کار معلمان است و معلمان بر این کار آموزش ندیده اند.

چگونگی طراحی آزمون های عملکردی

در طراحی آزمون های عملکردی معمولاً باید به سه قسمت اصلی توجه شود.

این سه قسمت شامل:

الف) تکلیف عملی

ب) برگه ی ارزشیابی

ج) سیستم نمره گذاری

الف) تکلیف عملی:

بدنه ی اصلی آزمون عملکردی فعالیتی است که معلم طراحی می کند تا دانش آموز در آن درگیر شود یا ممکن است دانش آموز را با مشکلی مواجه کند و از او بخواهد که راه حلی ارائه کند

ب) برگه ارزشیابی:

دانش آموز ، ایده ، راه حل ، شیوه کار ، نقشه کار و ... را روی برگه ی ارزشیابی منعکس می کند.

ج) سیستم نمره گذاری :

معلم با توجه به هدف های آزمون عملکردی که از قبل مشخص است ، معیار ارزشیابی را مشخص می کند. ارزشیابی آزمون عملکردی بسیار مهم است و معمولاً قسمت مشکل این نوع ارزشیابی است. به جای تعیین نمره برای معیارهای سنجش می تواند به صورت توصیفی قضاوت کنید. این قضاوت ممکن است به صورت ذیل باشد : عالی ، خوب ، متوسط یا در حدانتظار ، بیش از حد انتظار ، کم تر از حدانتظار ، کامل ، قابل قبول ، ناتمام و...

انواع آزمون های عملکردی (گرانلاند 1988)

1- آزمون عملکرد کتبی

2- آزمون شناسایی

3- آزمون عملکردی در شرایط شبیه سازی شده

4- نمونه کار

1- آزمون کتبی عملکردی

این نوع آزمون با آزمون های کتبی رایج تفاوت دارد و اختلاف اینست که در آزمون کتبی عملکردی بیشتر تأکید بر کاربست دانش و مهارت در موقعیتهای عملی یا شبیه سازی شده با موقعیتهای عملی است.

در این نوع آزمون درحقیقت به فرایندهای عالی ذهنی (ارزشیابی و ترکیب در طبقه بندی بلوم) و بازده های پایانی یادگیری و یا مراحل میانی عملکردی که برای رسیدن به بازده های مطلوب پایانی ضروری هستند مانند استفاده درست از ابزارها و دستگاه ها توجه می شود.

مثال:

- طراحی یک پدیده جغرافیایی مثل گسل
- طراحی نقشه مناطق آب و هوایی ایران
- یک داستان کوتاه از عواقب مصرف گرایی و
- قرار دادن یک تصویر و خواستن توضیح درباره آن
- معلم چند سطر از مطالب کتاب را نوشته و تعدادی جمله غلط در آن قرار می دهد دانش آموز باید غلط های این متن را تصحیح کند.

مقیاس درجه بندی

سنجش مشاهده ای

ردیف	شواهد و ملاک ها یادگیری	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	ضعف دارد	ضعف جدي دارد
1	نقشه آب و هوایی ایران را طراحی می کند.					
2	در مقابل هر تصویر توضیح مناسب می نویسد.					
3	جملات صحیح را جایگزین جملات غلط می کند					
4	در حین انجام تکلیف از خود علاقه مندی نشان می دهد.					
5	...					

2- آزمون شناسایی

منظور از این آزمون روشی برای سنجش توانایی یادگیرنده در تشخیص ویژگی‌ها، محاسن، معایب و موارد استفاده‌ی امور مختلف است.

آزمونهای شناسایی انواع و کاربردهای مختلفی دارند. گاهی می‌توان از یادگیرنده خواست تا یک ابزار یا دستگاه را شناسایی نماید یا کار آن را توصیف کند. در موقعیت‌های دیگری توان یادگیرنده را با مشکلی مواجه ساخت و از او خواست تا ابزارها، وسایل و شیوه‌های عملی رفع مشکل را شناسایی کند.

مانند:

- شناسایی محل رودها و دریاچه‌ها روی نقشه
- شناسایی و تشخیص ویژگی‌های طبیعی و انسانی تصویر ارائه شده
- ارائه راهکار برای کاهش آلودگی محیط زیست
- شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های دو سلسله‌افشاریه و زندیه

مقیاس درجه بندی

سنجش مشاهده ای

ردیف	شواهد و ملاک‌ها یادگیری	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	ضعف دارد	ضعف جدی دارد
1	محل رودها و دریاچه‌ها را روی نقشه شناسایی می‌کند.					
2	ویژگی‌های طبیعی و انسانی تصویر ارائه شده را تشخیص می‌دهد					
3	برای کاهش آلودگی محیط زیست راهکار ارائه می‌دهد					
4	تفاوت و شباهت دو سلسله‌افشاریه و زندیه را شناسایی می‌کند.					
5	درحین ارائه راهکار از خودعلاقه مندی نشان می‌دهد.					
6					

3- آزمون های عملکردی در موقعیت های شبیه سازی شده

در این نوع آزمون، از آزمون شونده خواسته می شود تا در یک موقعیت شبیه سازی شده (غیرواقعی) یا مصنوعی یا خیالی همان اعمالی را انجام دهد که در موقعیت های واقعی ضروری است.

- فرض کنید در کوهستان دچار حادثه شده اید. شما (آزمون شونده یا دانش آموز) به ندای امداد تلفن می زنید و من (سنجشگر یا معلم) به تلفن شما جواب می دهم. با من صحبت کنید، آن گونه که در تلفن صحبت می کنید. هرچیزی را که لازم می دانید، برای من توضیح دهید تا به کمک شما بیایم. (مستقیماً با من صحبت کنید: با گفتن الو شروع کنید.)

- شبیه سازی موقعیت طبقاتی اشراف و عامه مردم به صورت نمایش

- برگزاری مانور زلزله یا اطفای حریق

مقیاس درجه بندی

سنجش مشاهده ای

ردیف	شواهد و ملاک ها یادگیری	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	ضعف دارد	ضعف جدی دارد
1	نمایش دانش آموز به خوبی اختلاف طبقاتی مورد نظر را نشان می دهد.					
2	در انجام حرکات نمایش از جمله های مناسب استفاده می کند.					
3	با گروه همکاری و همفکری می نماید.					
4	بین حرکات و جملات هماهنگی لازم وجود دارد.					

4- آزمون نمونه ي کار

در این روش از یادگیرنده خواسته می شود تا اعمالی را انجام دهد که معرف عملکرد واقعی مورد سنجش است. بدین لحاظ این روش نزدیکترین روش سنجش به عملکرد واقعی یادگیرنده در محیط های طبیعی است.

مثال:

- ترسیم خط زمان سلسله قاجار و درج نام شاهان و حوادث مهم این دوره
- گردآوری عکس هایی از پدیده های جغرافیایی محل زندگی خود
- ساخت ماکت از پدیده های جغرافیایی و یا آثار تاریخی
- تهیه روزنامه دیواری

مقیاس درجه بندی

سنجش مشاهده ای

ردیف	شواهد و ملاک ها یادگیری	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	ضعف دارد	ضعف جدي دارد
1	خط زمان سلسله قاجار را با دقت ترسیم می کند.					
2	عکس های از پدیده های جغرافیایی محل زندگی خود تهیه می کند.					
3	با توجه به محتوای درس ماکت می سازد.					
4	از محتوای درسی روز نامه دیواری تهیه می کند.					
5	حین انجام فعالیت از خود علاقمندی نشان می دهد.					
6	...					

انواع آزمون عملکردی

انواع آزمون	مفهوم آزمون	مثال
آزمون کتبی عملکردی	این آزمون بر کاربرد آموخته ها در موقعیت های عملی یا شبیه سازی شده تاکید دارد	با توجه به جدول دما و بارش زیر یک نمودار ستونی رسم کنید.
آزمون شناسایی	این آزمون روشی برای سنجش توانایی یادگیرنده در تشخیص ویژگی ها، محاسن و معایب و موارد استفاده امور مختلف است	با توجه به نقشه زیر دامنه های شمالی و جنوبی البرز را مشخص کنید و ویژگی های آب و هوایی و پوشش گیاهی آن را با هم مقایسه کنید
آزمون شبیه سازی	در یک موقعیت خیالی و غیر واقعی همان اعمالی را انجام دهد که در موقعیت های واقعی ضروری است	فرض کنید از طرف هلال احمر عازم منطقه زلزله زده کرمانشاه شده اید. چگونه می توانید با آنها همدلی و همیاری کنید
آزمون نمونه کار	از یاد گیرنده خواسته می شود تا اعمالی را انجام دهد که معرف عملکرد واقعی مورد سنجش باشد. فراگیر در موقعیت طبیعی سنجش می شود	با نوشتن یک نامه به دوست فرضی خارجی، ویژگی های هویت ایرانی را به دوست خود شرح دهید. تهیه روزنامه دیواری-ساخت ماکت

نکته :

جهت استفاده از فایل های آموزشی و نمونه های برتر آزمون عملکردی سال گذشته به سایت پایگاه کشوری مطالعات اجتماعی به آدرس:

<http://soc.gam1.medu.ir>

مراجعه فرمایید.